

УДК 631. 1. 027

Брух О. О.,*старший викладач Львівського національного аграрного університету*

ОПТИМІЗАЦІЯ ЗБУТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

У сучасних умовах господарювання актуальним питанням сільськогосподарських товаровиробників є оптимізація збутової діяльності підприємства. В статті розглянуто напрями збутової діяльності сільськогосподарських підприємств, а також проаналізовано особливості державної підтримки при відповідних процесах.

Ключові слова: ефективність, збут та реалізація продукції, державна підтримка, сільськогосподарські підприємства.

В современных условиях хозяйствования актуальным вопросом сельскохозяйственных товаропроизводителей является оптимизация сбытовой деятельности предприятия. В статье рассмотрены направления сбытовой деятельности сельскохозяйственных предприятий, а также проанализированы особенности государственной поддержки при соответствующих процессах.

Ключевые слова: эффективность, сбыт и реализация продукции, государственная поддержка, сельскохозяйственные предприятия.

In the modern business environment the actual problems of agricultural producers is to optimize the supply activities. In article marketing trends of agricultural enterprises, and analyzes the features of state support in the relevant processes.

Key words: efficiency, distribution and sale of products, government support, agricultural enterprises.

Постановка проблеми. Сьогодні залишається актуальною проблема вибору ефективних напрямів збуту сільськогосподарської продукції, визначення оптимального рівня процесів, засобів розподілу продукції на основі гармонійного поєднання виробничого процесу, ринкового механізму та держави, що є запорукою успіху господарства на всіх рівнях його функціонування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням збуту та реалізації сільськогосподарської продукції на ринку, а також ролі держави у прийнятті відповідних рішень щодо розвитку сільського господарства присвячені праці таких науковців та вчених, як С. Близнюк, Н. Бородкіна, П. Гайдуцький, С. Гаркавенко, В. Герасимчук, Ф. Горбонос, В. Збарський,

В. Кардаш, Ю. Коваленко, С. Мочерний, П. Саблук, І. Сорока, А. Старостіна, В. Трегобчук, Г Черевко та інші.

Незважаючи на дослідження цих проблем, залишаються не з'ясованими та потребують всебічного висвітлення питання щодо пріоритетних напрямів діяльності сільськогосподарських підприємств в умовах ринкової економіки, оптимізація шляхів покращення реалізації і збуту сільськогосподарської продукції на агропродовольчому ринку, формування ефективних каналів розподілу виготовленої продукції на ринку.

Мета і завдання дослідження. Метою і завданням цього дослідження є здійснення оцінки стану та запровадження шляхів покращення державного впливу на ситуаційні процеси в сільському господарстві, обґрунтування напрямів вдосконалення організації збуту та реалізації продукції агроформуваннями.

Виклад основного матеріалу. В процесі розвитку економічних відносин окремі форми збуту продукції стають гальмівними, або ж застарілими чи недосконалими. Це потребує нових форм розподілу або реконструкції діючих, або ж повноцінне їх оновлення.

Значення кожної з форм просування продукції визначається її економічним змістом, організаційно-економічними умовами розподілу, виробничо-економічними взаємозв'язками, а також місцем, яке посідає товар на аграрному ринку. Збутову політику підприємства потрібно розглядати як цілісну систему виробництва продукції, що має на меті організацію руху товарів до кінцевого споживача.

У виробника завжди виникає питання вибору каналу руху товарів. Основна умова при цьому – доступність для підприємства. Визначаючи який канал просування обрати необхідно ретельно проаналізувати всі фінансові питання, а також витрати підприємства на можливі канали збуту. При обранні однорівневого каналу збуту існує можливість роботи підприємства з кінцевим покупцем, підтримання тісних взаємозв'язків зі споживачами, самостійне регулювання затвердженої комерційної програми, а також можливість впливу на швидкість та умови реалізації. Однак при цьому фірма несе істотні зовнішньо-виробничі витрати, втрачає велику кількість ресурсів при доведенні продукції до кінцевого споживача, є загроза збільшення часового простору в процесі реалізації товару, або ж взагалі понесення відповідних втрат щодо якісних і цінових параметрів, беручи на себе всі комерційні ризики, що виникають при переміщенні товарів. З іншого боку, при залученні одного або кількох посередників існує ознака втрати контролю над певними функціями збуту, а також відсутність достовірної інформації щодо кінцевого споживача.

Ствердно можна говорити, що при низьких збутових цінах на продукцію товаровиробники нестимуть колосальні втрати доходів, що, своєю чергою, призведе до скорочення обсягів виробництва сільськогосподарських товарів в області, а в гіршому випадку й до повної ліквідації деяких

агропідприємств. Таким чином, питання про збут продукції є принципово важливими для товаровиробників.

Цілі збуту продукції виходять із цілей підприємства, серед яких приваблює максимізація прибутку. Досягнення максимального прибутку можливе лише за умов успішної реалізації таких завдань у сфері збуту, як: оптимальне завантаження виробничих потужностей замовленнями споживачів; вибір раціональних каналів розподілу; мінімізація сукупних витрат у господарському циклі товару, включаючи витрати післяпродажного обслуговування та споживчого сервісу [2, с. 129].

У структурі каналів збуту сільськогосподарської продукції одним із нових елементів просування продукції є оптові продовольчі ринки, що покликані забезпечити динамічну рівновагу попиту і пропозиції, активізацію ринкових механізмів оптової торгівлі, стимулювання процесу кооперації та консолідації товаровиробників, створення доцільної системи збуту агропродукції, формуванню вільного ціноутворення тощо, а також сприятиме розв'язанню проблеми відповідності стандартів та сертифікації якості продукції до світових норм. Оптові ринки носять особливий характер організації збуту продукції, оскільки за допомогою них формується механізм ціноутворення. Це своєрідний орієнтир, базова модель, за допомогою якого встановлюються подальші ціни на сільськогосподарську продукцію.

Отже, вибір каналів збуту продукції є важливим етапом роботи підприємства. Правильна, чітка і координована діяльність, що планується і організовується заздалегідь до початку самого виробництва дасть змогу підвищити конкурентоспроможність агропродукції, а також завоювати стійкі і непорушні позиції щодо діяльності інших фірм на сільськогосподарському ринку.

Особливої уваги сьогодні потребують сільськогосподарські підприємства з боку держави. І це не дивно. Як показує досвід, у країнах з розвинутою ринковою економікою роль і вплив держави мають суттєве значення у формуванні аграрного ринку [4, с. 41].

Розвиток сільськогосподарського ринку більшою мірою залежить від державної політики в сфері цінового механізму і державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників. Особливим регулятором тут виступає ціновий механізм, що забезпечує економічні інтереси держави в цілому. На сьогодні склалася складна ситуація, яка сформувала основні проблеми розвитку аграрного ринку:

- цінова ситуація є нестабільною, несприятливою для розвитку аграрного виробництва;
- попит на сільськогосподарську продукцію знижується у зв'язку із аналоговими, більш дешевшими імпортними товарами;
- пропозиція нестабільна, формується під впливом природних чинників;
- оптова реалізація власної продукції відбувається за суттєво низькими цінами;

– привласнення частини прибутку товаровиробників монополізованими посередниками.

Ринкова економіка, якщо вона не регульована державою, спричиняє хаотичний, не прогнозований розвиток, може породжувати глибокі економічні та соціальні кризи. Для ринку притаманні такі негативні явища, як неповна зайнятість населення, несправедливий розподіл доходів, нестабільність рівня цін, монополізм і т. д. Ринок є малоефективним у період переходу від однієї системи до іншої. Прикладом цього є руйнівні процеси, що більшою чи меншою мірою розвиваються в усіх посткомуністичних країнах, що стали на шлях здійснення ринкових реформ [5, с. 196].

Сільське господарство країни, в тому числі і Львівської області, як значалося сьогодні, не має належної підтримки з боку держави, що, своєю чергою, гальмує формування ефективних ринкових відносин у сфері АПК. Адже сільське господарство із своєю специфікою завжди взаємопов'язане з ризиками і труднощами в процесі розширеного відтворення, що, своєю чергою, призводить сільськогосподарських товаровиробників до звуження свого виробництва або ж взагалі банкрутства. Цього можна оминати за допомогою найбільш надійних і економічно обґрунтованих систем, гарантій і допомоги з боку держави.

Беручи до уваги період незалежності України, Верховною Радою, для подолання негативних явищ і тенденцій, а також для створення відповідних умов розвитку аграрного сектору, було прийнято 15 основних, ґрунтовних законів. Регламентацію державної підтримки сільського господарства висвітлено у таких основних законах, як "Про державну підтримку сільського господарства України" від 24. 06. 2004 р. № 1877-IV, Закон України "Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року" від 18. 10. 2005 р. № 2982– IV. Обсяг коштів з Державного бюджету постійно зростає, хоча у 2009 р. державна підтримка порівняно із попередніми роками різко скоротилась включаючи галузь рослинництва і тваринництва (рис. 1. 1). Все це негативно впливає на сільське господарство, не забезпечуючи при цьому розширеного відтворення і оновлення основних засобів виробництва.

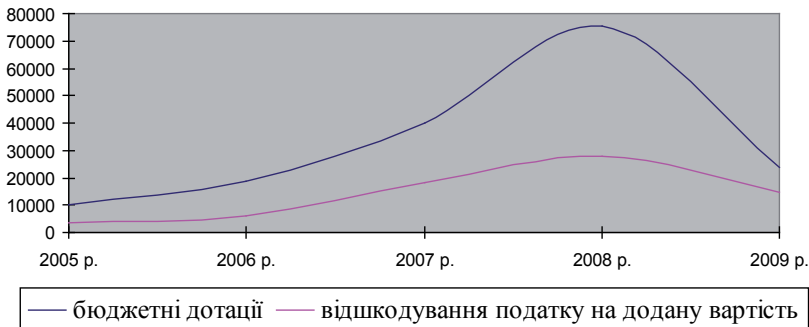
Державна підтримка – це одне із основних джерел покриття витрат сільськогосподарськими підприємствами своїх витрат. З одного боку, державна підтримка повинна ґрунтуватись на можливостях річного бюджету країни, а з іншого – бути відповідною мірою достатньою для адаптації товаровиробників до ринкових умов і забезпечити їх сталий розвиток.

О. М. Могильний [3, с. 353] у своїх дослідженнях виділяє такі пріоритетні напрями державного регулювання сільського господарства:

- соціальна спрямованість;
- стабілізація виробництва;
- структурна збалансованість;
- інноваційно-інвестиційний розвиток;

- конкурентне середовище;
- конкурентоспроможність.

Отже, ми вважаємо, що перед державою стоїть низка стратегічних завдань, які можуть покращити буття сільськогосподарських товаровиробників на теренах нашої країни: державне сприяння охорони земель і вдосконалення земельних відносин в аграрному секторі, розробка та впровадження державних програм щодо переведення на інноваційні технології відсталі та збиткові господарства, вдосконалення системи митно-тарифного регулювання експорту й імпорту агротоварів, формування багатоканальної системи кредитування аграрних формувань та їх об'єднань, підвищення оплати праці працівникам сільського господарства, залучення державних і недержавних інвестицій в АПК, забезпечення комплексного розвитку сільської місцевості.

Рис. 3. 1. Державна підтримка сільськогосподарських підприємств Львівської області у 2005 – 2009 рр.

На сьогодні механізм державної підтримки сільськогосподарського товаровиробника є недосконалий, оскільки застосовуються економіко-статистичні показники (гектар посівної площі, голова худоби) для всіх районів, підприємств, незважаючи на різні спеціалізації виробництва. Формування галузей рослинництва і тваринництва відбувається за показниками товарного виробництва продукції, продуктивністю праці, забезпеченістю матеріально-технічними ресурсами, трудомісткістю виробничих процесів, оборотністю капіталу, технологічним циклом та іншими, а отже, є підстави стверджувати, що тваринництво на сьогодні недостатньо мірою забезпечене державною підтримкою, що є свідченням результатів роботи цієї галузі за останні роки. За таких умов необхідне застосування чіткої та інтегрованої політики з боку держави для забезпечення усіх економічних методів та підтримання ринкових позицій сільськогосподарських товаровиробників.

В аграрному секторі, коли в силу вступає конкуренція, боротьба за вигідні умови виробництва і збуту продукції набуває специфічного характеру і змісту. Саме тут роль і значення державної політики відіграє вагоме значення. Держава повинна вжити низку заходів для прискореного виходу із кризової ситуації, розширеного відтворення, стабільного нарощування продукції землеробства та тваринництва та підвищення життєвого рівня населення.

Хотілося б зазначити, що попит на сільськогосподарську продукцію тісно взаємопов'язаний з доходами суспільства. Сьогодні є багато методів активізації попиту на сільськогосподарські товари. Серед них, на нашу думку, одним із найрезультативніших є економічний чинник, а саме державний вплив на зростання доходів населення, тобто підвищення оплати праці працівникам сільського господарства, підвищення пенсій, підвищення пільг для сільського населення, зниження цін на комунальні послуги, підвищення виплат по безробіттю. Очевидно, що з поступовими змінами стосовно перерахованих чинників зростуть і доходи населення, а цим, своєю чергою, викличе нові тенденції стосовно споживання продукції у сфері АПК.

Як зазначають В. К. Збарський та В. П. Горьовий [1, с. 79], бюджет Міністерства аграрної політики України має відповідати кільком принципам. По-перше, слід чітко визначитись у пріоритетах. Тобто, вихід може бути тільки один – концентрація коштів на кількох найбільш важливих програмах, що забезпечують швидку віддачу. По-друге, це послідовність державної підтримки. Сільгоспвиробник повинен знати, як довго і в яких масштабах надаватиметься фінансова підтримка за тією чи іншою програмою. По-третє, в умовах обмеженої фінансової підтримки вкрай важливим є мультиплікація коштів (ефект збільшення вартості товару). По-четверте, використання бюджетних коштів держави повинно стимулювати виробництво тих видів сільгосппродукції, які необхідні суспільству на цьому етапі.

Висновки. Важливим питанням розвитку сільськогосподарських підприємств формування високопродуктивного господарського комплексу, який працюватиме на основі зрівноваженого попиту, пропозиції та ціни. На основі цього стратегічною ціллю державної аграрної політики України має бути перетворення агропромислового комплексу держави, в тому числі і сільське господарство на високий, ефективно-якісний, конкурентоспроможний сектор, що буде здатний інтегруватися у світовий сільськогосподарський ринок.

Література:

1. Збарський В. К. Державна підтримка сільського господарства / В. К. Збарський, В. П. Горьовий // Економіка АПК : Фінансові відносини та бухгалтерський облік. – 2010. – № 4. – С. 74-80.
2. Іваненко О. В. Оцінювання збутової діяльності підприємства /

О. В. Іваненко, О. Є. Колісниченко // Держава та регіони : економіка та підприємство. – 2006. – № 5. – С. 125-129.

3. Могильний О. М. Регулювання аграрної сфери / О. М. Могильний. – Ужгород : ІВА. – 2005. – 400 с.

4. Трегобчук В. М. Про довгострокову стратегію сталого розвитку агропромислового комплексу / В. М. Трегобчук, Б. Й. Пасхавер, А. Е. Юзефович [та ін.] // Економіка АПК. – 2005. – № 7. – С. 3-11.

5. Шульга О. А. Теоретичні основи та об'єктивна необхідність державного аграрного сектора економіки України / О. А. Шульга // Вісник Хмельницького національного університету : економічні науки. – 2010. – Т. 2. – № 2. – С. 195-198.